

lakban s a lényegyet tekintve a modern epikus műfajok elmélete Lukács Györgynek evvel az ismertetett munkájával megoldottnak tekinthető.

SZASZ ANNA MĂRIA

KOSSA ISTVÁN: DUNÁTÓL A DONIG. (Athenaeum.)

A fájdalomnak, szenvedésnek és embertelenségnek felújítása Kossa István könyve: a 401-es különleges munkásszázad Horthyék pribékjei által történt kipszűrtetésének az elbeszélése. Felvethetjük a kérdést: szükséges-e a háború befejezte után három évvel, mikor az ország szellemi és fizikai munkásai a mult és régmúlt sebei gyógyításának áldozzák erejük teljes latbavetésével minden képességüket, szükséges-e akkor ennek a barbár korszak hihetetlen gaztetteinek a felelevenítése? Sokan vannak a feledést prédikálók, akik a „társadalmi nyugalom“, a „békés lelki átalakulás“ megzavarását és meghúsi-tását látják minden olyan műben, amely a fasizta barbárok cselekedeteit idézi föl. Pedig ezek a művek történelmi dokumentumok, egy társadalom kégyetlenül őszinte rajzát adják s nevelői szempontból feltétlenül szükségesek. Kossa könyve a magyar munkásmozgalom vezetői egyik csoportjának a meghurcoltatását és kivégzését adja; egy napló, amely sem írói szépséget, sem szónoki magávalragadást nem hajszol, hanem csöndesen rögzíti azt az embertelenséget, amely fokról-fokra bűnrészesévé tette a magyarság százezreit, cselekvően, vagy hallgatólagos beleegyezéssel. A könyv olvasása közben az olvasó keres legalább egy emberi arcot a hivatalból gyilkosságra kivézényelt hóhérok közt. Nem nagyon akad, kénytelen Kossa bevallani: „Az a néhány kerettag, azokon kívül, akik megmaradtak emberek, akik nem mentek talán soha túl a már megszokott katonai komiszkodáson, inkább a kocsisok közül kerültek ki. Egyszerű falusi emberek, akik tudták, hogy azok, akik fölött most ők az urak, újra felülkerekedhetnek és akkor baj lesz. A paraszt óvatossága tartotta vissza őket attól a bánásmódtól, amelyet talán, ha egyet is értettek, de nem mertek alkalmazni.“

Ebben a könyvben a magyar történelmi osztály-nevelte és a kapitalizmus-formálta nemzedék vizsgálják hu-

manizmusból és csúfosan megbukik. Milyen embereket formált ez a társadalmi rendszer? Két alaknak a fölelevenítése elegendő válasz erre a kérdésre. Az emberek tucatjait meggyilkoló és kifosztó, a kivégzettektől elrabolt holmikot hazaküldő Spóner egész nap imádkozik és jajgat, mikor rózsafigürét elveszti. A budapest-vizafogói r. k. lelkész a népbíróság előtt védi ezt a sokszoros gyilkost: „buzgó, vallásos ember, aki még a fronton is arról volt híres, hogy az imádság embere.“ Egyház, hadsereg, tisztviselői kar: az állnokság, a rablás, a gyűlölködés, a nyakbehúzás, a hamis szemforgatás és végül a bűnösök fedezője és védelmezője. Ez az eredménye a kizsákmányolásra nevelő rendszer uralmának. S ez az a hatalmas történelmi-társadalmi tanulság, amelyet Kossa István könyve ad, de egyúttal indít arra a magabaszállásra is, a arra a lelki revízióra, az emberi átalakulásnak arra a megindítására, amelyre oly sokan nem hajlandók, pedig ez az, ami az emberiség felé való megindulás első lépése kell, hogy legyen.

ERDŐDI JÓZSEF

FURULYÁCSKA — CSUPROCSKA. (Az orosz irodalom remekai a magyar ifjúság számára. Összeállította és fordította Trencsényi-Waldapfel Imre. — Franklin-Társulat.)

Ez a gyűjtemény néhány orosz népmesét és az orosz irodalom legkiválóbb elbeszélőinek és költőinek gyerekek számára íródott vagy gyermekek számára alkalmas műveit tartalmazza. Így került a kötetbe a kimondottan gyermekek részére szerkesztett elbeszéléseken kívül Puskin, Csehov, Tolsztoj, Gorkij, A. Blok, Majakovszkij alkotása. A kötet összeállítója Trencsényi-Waldapfel evvel új szempontot vitt be az ifjúsági irodalomba, mert merészen beállította a kötetbe Majakovszkij versét az ízlések különbözőségéről, vagy Blok „Matrózok éneke“ és Lermontov „Vitorla“ című gyengéd lírai verseit. A kötet összeállítása ifjúságunk nagy nyeresége, mert a tündérek és csodák elmaradtak az orosz ifjúsági irodalomban és helyükbe már tettek léptek: Nyekraszov „Az iskolásfiú“ című verse Lomonoszovot, az archangelszki parasztfiúból lett nagy polyhistort állítja a jobbágygyerekek elé:

„Tehetségben hiány nincs itt,
S hazánk nagyga az teszi,
Hogy nagy embereit mindig
A nép köréből veszi.“

Pausztovenszkij elbeszélése viszont egy turkvenről szól, aki hitetlenül áll a szovjethatalommal szemben, míg a bolsevikok meg nem építik a Kara-Kumot öntöző nagy csatornát. Így került a kötetbe az orosz irodalom egyik remeke; a dickenszi humanizmusú Cséhov-elbeszélés Ványkáról, a Moszkvába került falusi gyerek szenvedéseiről. Ványka, a kis suszterinas egy karácsonyestén ír nagyapjának falura, hogy szabaddítsa meg a mester kezéből, az inasgyermek munkáját kiuzsorázó pokolból, amelyben rosszabb a sorsa, mint a kutyáé.

Számtalan példán bizonyíthatjuk, hogy humanizmusra és nemes tettekre hívó az orosz ifjúsági irodalom, nem pusztá kalandok idegfeszítő és csábító meséje. A kötet összeállításában egyetlen hibát találhatunk, hogy míg a fölvevett művek java a serdülő ifjúsághoz szól, addig néhány mese a 6—10 évesek színvonalának felel meg.

ERDŐDI JÓZSEF

VIHAR BÉLA: SZOVJET—JIDDIS-KÖLTÉSZET. (Cserépfalvi.)

Az elmúlt időkig keveset tudtunk a Szovjetunió irodalmi életéről és kevéssé ismerhettük csak a szovjet irodalmat. Ezt a hiányt igyekszik pótolni Vihar Béla avval, hogy a szovjet irodalom egy mind nagyobb jelentőségre emelkedő csoportjának, a jiddis-költők munkásságáról számol be tanulmányában.

Már Gergely Sándor találóan jegyzi meg, a kötet előszavában, hogy ez a könyv korántsem lép fel a teljesség igényével; mindemellett mégis „úttörő érdemű a munkája, a vállalkozása anélkül, hogy az 'első', a 'kezdet' szokványos gyengeségeit, fogyatékoságait viselné“ magán.

Valóban, a kötet a szovjet—jiddis-költészet fejlődését csak dióhéjban mutatja be, aminthogy a célja is ez, — Gergelyt idézve: — „a szovjet—jiddis irodalmi élet egyik jelentős, állandó mozgásban levő szakaszát szemlélteti és magyarázza“. Ezt a célt, úgy érezzük, sikerült Viharnak elérnie akkor, midőn az 1917-es évtől kezdve részletesen bemutatja, mint talált egyéni hang-

jára a jiddis-költészet.

A századeleji dekadencia, mely ezt a költészetet annyira jellemezte, csak a diadalmas forradalom után változott öntudattelteli, egyéni zsidó hanggá, hogy ez időtől kezdve a sztálini irodalmi irányelvet mindinkább magáévá téve alkotó erőként jelentkezzék: „népi formában szocialista tartalmat“ adva.

Vihar a legjelentősebb szovjet—jiddis-költők — Broderzon, Gofstejn, Svarcsmann, Fefer, Kvitko, Fininberg, Helmond, stb. — verseivel Gáspár Endre, Kardos László, Komlós Aladár, Radó György és a szerző saját műfordításában szemlélteti a tanulmány keretében elmondottakat.

KÁROLYI VILMOS

BOLDIZSÁR IVÁN: FORTOCSKA. (Cserépfalvi.)

A Szovjetunió még ma is a rejtélyek, ismeretlenségek világa sok ember szemében. Számtalan írást, tanulmányt olvastunk pedig már róla, de sajnos, özönével láttak napvilágot a szemszedett hazugságokon, tudatos ferdítéseken felépülő cikkek is, amelyeknek csak egy volt a célja: a rosszindulatú propaganda. A mult urainak ugyanis ez a hamis propaganda és kődösítés mutatkozott egyetlen erős fegyverének. Kosuth Lajos mondása ezen a téren is igaznak bizonyult, hogy „hazudni lehet, de az igazság előbb-utóbb napfényre kerül!“ Napfényre került a Szovjetunió igazsága is, és ebben — főként ennek népszerűsítésében — nagy része van a „Fortocskának“. Fortocska egyébként oroszul kis ablakot jelent és az író azért adta ezt a könyve címének, mert ilyen kis ablakon keresztül pillantott be a Szovjetunió életébe és ilyen kis ablakot nyit a magyar olvasóközönségnek is.

Propaganda-munka! — mondhatnák az örök kételkedők és ellenzékiek, pedig ettől áll a legtávolabb ez a könyv. Az író távol áll attól, hogy bárkire is a saját véleményét erőszakolja rá. Ő csak ott húzódik meg a dolgok mögött, szinte személytelenül, de éppen ez adja meg munkája értékét, ahogyan élénk hozza és bemutatja Moszkva életét. Ugy érezzük magunkat, amint forgatjuk a lapokat, mintha egy társaságban ülünk Boldizsár Ivánnal, aki minden különbözőbb válogatás nélkül, a filmfelvevőgép pontosságával meséli el mindazt, amit a szovjet fővárosban látott és hallott. El-